

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

สิทธิเด็กถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเด็กยังมีพัฒนาการ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญาที่ยังไม่ เต็มที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ฉะนั้นเด็กจึงควรได้รับการคุ้มครองและปกป้องดูแลเป็นพิเศษกว่ากลุ่มคนอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการพัฒนาและเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป ในอนาคต ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีการให้การรับรองสิทธิ และการให้ความคุ้มครองแก่เด็กในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interests of the child principle) ถือว่าเป็นแนวทางการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กอีกแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กในปัจจุบัน โดยมีการบัญญัติไว้ตราสารระหว่างประเทศที่ให้การรับรองสิทธิของเด็กหลายฉบับ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ค.ศ.1979, กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิและสวัสดิภาพของเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 เป็นต้นโดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ซึ่งเป็นตราสารระหว่างประเทศที่ถือว่ามีบทบาทสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กในปัจจุบัน ได้บัญญัติหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ในมาตรา 3(1) อันเป็นหลักการทั่วไป (General principle) และปรากฏในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กเฉพาะกรณีอีกหลายมาตรา เช่น มาตรา 9(1) ซึ่งคุ้มครองไม่ให้เด็กถูกแยกจากบิดามารดาโดยขัดต่อความประสงค์ของบิดามารดา เว้นแต่จะกระทำโดยหน่วยงานที่มีอำนาจและการแยกจากบิดามารดาดังกล่าวนั้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ และตราสารระหว่างประเทศที่ให้การรับรองสิทธิเด็กที่ปรากฏหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กในบทบัญญัติตราสารระหว่างประเทศดังกล่าวแล้ว ไม่ปรากฏคำจำกัดความหรือคำนิยามของคำว่า “ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ว่ามีความหมายเช่นไร

ซึ่งถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3(1) นั้น เป็นถ้อยคำที่สามารถตีความได้กว้าง อีกทั้งอนุสัญญาฯ ก็ไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้แต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องมาจากคณะกรรมการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีวัตถุประสงค์ให้มาตรา 3(1) เป็นหลักทั่วไปที่รัฐภาคีสามารถตีความจากถ้อยคำแล้วนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัจจัยในรัฐของแต่ละรัฐ เพื่อให้การให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ถึงอย่างไรก็ตามคำจำกัดความของคำว่า “ผลประโยชน์สูงสุด

ของเด็ก ” ก็ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ยังมีข้อถกเถียงในเรื่องของคำจำกัดความที่แน่นอนและมาตรฐานของผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำที่ปรากฏตามมาตรา 3(1) แล้ว จะพบว่าบทบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้การกระทำของหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้น จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก ฉะนั้นจึงเกิดประเด็นปัญหาที่ว่าใครคือผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งโดยตามแนวปฏิบัติของรัฐภาคีต่าง ๆ องค์กรที่ทำหน้าที่ในการกำหนดแนวทางในการพิจารณาสิ่งที่เป็นผลประโยชน์สูงสุดของเด็กคือฝ่ายนิติบัญญัติที่จะบัญญัติไว้ในกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็ก ตัวอย่างเช่น ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มีการกำหนดปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก เป็นต้น สำหรับประเทศไทยได้มีการร่างประกาศกระทรวงฯ เกี่ยวกับแนวทางการพิจารณาสิ่งที่เป็นผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก อันเป็นการกำหนดโดยหน่วยงานของฝ่ายบริหาร และในส่วนของกลุ่มประเทศกฎหมาย Common law ศาลจะมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการพิจารณาสิ่งที่เป็นผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยวางหลักไว้ในคำพิพากษาของศาล แต่การวางแนวทางและปัจจัยการพิจารณาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กไม่ว่าจะโดยองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือองค์กรตุลาการก็ตาม ต่างก็เป็นการกำหนดแนวทางการพิจารณาหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยรวม ซึ่งในการพิจารณาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กแต่ละคน ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และปัจจัยที่มาสสนับสนุนสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของเด็กในแต่ละกรณีย่อมที่จะมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นในการพิจารณาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กแต่ละคนนั้นจึงควรที่จะคำนึงถึงความต้องการและความรู้สึกของเด็กประกอบ

นอกจากนี้การนำหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กมาปรับใช้ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กในแต่ละกรณีนั้น มักจะเกิดปัญหาความขัดแย้งของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของเด็กกับผลประโยชน์ของบิดามารดา หรือผลประโยชน์ระหว่างเด็กด้วยกันเอง หรือแม้กระทั่งผลประโยชน์ของเด็กกับผลประโยชน์ของรัฐ ฉะนั้นรัฐภาคีหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินจะต้องชั่งน้ำหนักว่าสิ่งใดควรที่จะเป็นผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

2. ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 นี้ แบ่งเนื้อหาที่ศึกษาออกเป็น 4 บท กล่าวคือ

บทที่ 2 ศึกษาถึงแนวความคิดและหลักการทั่วไปของหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตามมาตรา 3(1) โดยจะศึกษาตั้งแต่หลักการการทั่วไปในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ความหมายของผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และการพิจารณาหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

บทที่ 3 ศึกษาถึงการคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3(1) ในทางระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำการศึกษาถึงขอบเขตการปรับใช้ในทางระหว่างประเทศ กลไกและแนวทางการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ในทางระหว่างประเทศ รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ในทางระหว่างประเทศ

บทที่ 4 ศึกษาถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3 (1) ภายในรัฐ โดยจะศึกษาถึงการตีความของคำว่าผลประโยชน์สูงสุดของเด็กของรัฐภาคี การปรับใช้และกลไกการบังคับให้เป็นไปตามหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กภายในรัฐ รวมถึงปัญหาบางประการอันเนื่องจากการปรับใช้หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

บทที่ 5 ศึกษาถึงปัญหาในการปรับใช้หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ของประเทศไทย โดยจะศึกษาถึง การตีความคำว่าผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ขอบเขตการบังคับใช้ สภาพและสาเหตุของปัญหา รวมถึงมาตรการและกลไกการบังคับให้เป็นไปตามหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กในประเทศไทย

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาขอบเขตและหลักการของหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989
2. เพื่อศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ทั้งในทางระหว่างประเทศและภายในรัฐ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็ก และให้ความคุ้มครองแก่เด็ก
4. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการปรับใช้หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็ก

4. วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาคุ่มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 จะรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ คำพิพากษาของศาล ตั๋วบทกฎหมาย ทั้งที่เป็นกฎหมายภายในรัฐซึ่งจะรวมถึงของประเทศไทย และตราสารระหว่างประเทศ รวมถึงเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อการศึกษา โดยข้อมูลที่น่ามาศึกษานี้จะเป็นข้อมูลภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้ดังกล่าวมาทำการสังเคราะห์แล้วจึงแยกเนื้อหาออกเป็น 4 บท และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวทางการนำหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของเด็ก
2. ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ และมีลักษณะแตกต่างกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ
3. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กในรายละเอียดของหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กต่อไป
4. เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในการปรับใช้หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กในทุก ๆ กรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก